

Bursal, M., Buldur, S. (2016). İlköğretim öğretmen adaylarının meslek tercih nedenleri ve geleceğine yönelik beklentileri: Karşılaştırmalı bir analiz. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 351-376.

Geliş Tarihi: 03/08/2016
DOI:

Kabul Tarihi: 04/21/2016

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMEN ADAYLARININ MESLEK TERCİH NEDENLERİ VE GELECEKLERİNE YÖNELİK BEKLENTİLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Murat BURSAL*
Serkan BULDUR**

ÖZET

Bu çalışmada ilköğretim düzeyinde öğretmen yetiştiren altı farklı ana bilim dalına (Fen, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal ve Türkçe) yeni başlayan 477 öğretmen adayının mesleki geleceğine yönelik beklentileri ve öğretmenlik mesleği tercihlerinde özgeci, içsel ve dışsal faktörlerin etki düzeyleri araştırılmıştır. Çalışma sonucunda katılımcıların mesleki geleceğine yönelik beklentilerinin genelde olumlu olduğu ve öğretmenlik mesleği tercihlerinde önem derecesine göre sırasıyla özgeci, içsel ve dışsal etkenlerden etkilendikleri belirlenmiştir. Çalışmada kullanılan faktöryel desenler yoluyla cinsiyet, ana bilim dalı, ideal meslek türü ve sosyoekonomik düzeyin bağımlı değişkenler üzerindeki temel etkileri incelenmiş ve sosyoekonomik düzey değişkeni dışındakilerin anlamlı temel etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda, ilköğretim öğretmen adayları arasında erkeklere kıyasla kızların, ideal meslekleri öğretmenlik olmayanlara kıyasla ideal mesleği öğretmenlik olanların ve sayısal ağırlıklı ana bilim dallarına kıyasla sözel içerikli ana bilim dallarındakilerin mesleki geleceğine yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğu ve öğretmenlik tercihlerinde özgeci ve içsel nedenlerin daha etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, öğretmen adayı, öğretmenlik mesleği gelecek beklentisi, öğretmenlik meslek tercih nedenleri

ELEMENTARY LEVEL PRESERVICE TEACHERS' CAREER CHOICE REASONS AND FUTURE EXPECTATIONS: A COMPARATIVE ANALYSIS

ABSTRACT

This study investigates the future expectations and the impact levels of altruistic, intrinsic and extrinsic factors on teaching career choices of 477 freshman preservice teachers in six different elementary level teacher education programs (Science, Elementary Mathematics, Preschool, Primary, Social Sciences and Turkish). The findings of the study indicated that the future expectations of the participants were generally positive and the order of the impact levels of career choice reasons were found to be altruistic, intrinsic and extrinsic factors respectively. The main effects of participants' gender, teaching program, ideal career type and socio-economic status variables on the dependent variables were tested with the factorial designs and it is concluded that all independent variables, but socio-economic status variable, had significant main effects on dependent variables. The findings of the study showed that compared to boys, participants with ideal careers other than teaching and participants in mostly quantitative content teaching programs, girls, participants with ideal careers of teaching and participants in qualitative content teaching programs have more positive future expectations and altruistic and intrinsic motives have stronger impact in their teaching career.

Key Words: Elementary education, preservice teachers, preservice teachers' future expectations, teaching career choice reasons

* Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-mail: mbursal@cumhuriyet.edu.tr.

** (Sorumlu yazar) Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, e-mail: serkan.buldur@gmail.com

1. GİRİŞ

Tarih boyunca kutsal bir meslek olarak kabul edilen öğretmenlik, sadece öğretmenlerin değil aynı zamanda toplumlara yön veren siyasetçiler, filozoflar ve peygamberler gibi tarihsel şahsiyetlerin de ortak mesleği olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenliğin toplumsal gelişmedeki yadsınamaz rolü nedeniyle toplumun tüm kesimleri öğretmenliğin önemi konusunda hemfikir olsa da, ülkemiz açısından henüz tatminkâr düzeyde bir öğretmen yetiştirme sistemine sahip olduğumuz söylenemez. Bu durumun olası nedenlerinden birisi öğretmen yetiştirme sistemine dâhil olan öğretmen adaylarının meslek tercih nedenleri ya da mesleğe ilişkin tutumları ile ilişkili olabilir. Ülkemizde öğretmenlik mesleğinin tercih edilme durumu hakkında yapılan birçok çalışmada, öğretmenlik mesleğinin üniversite sınavına başvuran adaylarca öncelikli tercih edilen mesleklerden biri olmadığı ve daha da kötümser bir tablo olarak, öğretmenlik programlarında öğrenim gören öğrencilerin önemli bir kısmının gerçekte öğretmenliği ideal meslekleri olarak görmedikleri ortaya konmuştur (Aksu, Engin-Demir, Daloğlu, Yıldırım ve Kiraz, 2010; Anılan ve Anılan, 2014; Bursal ve Buldur, 2013; Çermik, Doğan ve Şahin, 2010; Ekiz, 2006; Murray, 1988; Şahin, 2011).

Eğitim öğretim süreçlerinde hedeflenen başarı düzeylerine ulaşılabilmesi için gerekli en temel öğelerin başında öğretmen faktörü gelmektedir. Özellikle ilköğretim yıllarında öğretmen faktörünün önemi daha da fazladır, zira fizyolojik ve bilişsel gelişimin hızlı olduğu bu dönemde öğretmenler, öğrencileri için hem bir öğretici, hem de bir rol modeli görevi görmektedirler (Cox ve Carpenter, 1989; Montecinos ve Nielsen, 1997; Üstüner, Demirtaş ve Cömert, 2009). Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen birçok öğretmen adayının meslek tercih nedenlerinden birisi olarak geçmişte sahip oldukları öğretmenlerini belirtmeleri bu konuda önemli bir göstergedir (Montecinos ve Nielsen, 1997). Öğretmenlik mesleğini tercih nedenlerine göre öğretmen adayları ile yapılan çalışmalarda, öğretmenliği isteyerek seçmiş olanların diğer adaylara göre öğretmenliği yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu (Aslan ve Köksal-Akyol, 2006; Bozdoğan, Aydın ve Yıldırım, 2007; Buldur ve Bursal, 2015; Eret-Orhan ve Ok, 2014; Şahin, 2011; Ünal ve Şimşek, 2008; Üstüner ve diğ., 2009) sonucuna varılmıştır. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme programlarının başarısını incelemek amacıyla yapılacak çalışmalarda öğretmen yetiştirme programına başlayan adayların ne kadarının öğretmenliği ideal meslekleri olarak gördükleri öncelikle dikkate alınmalıdır.

Öğretmenlik programlarında öğrenim gören öğrencilerin öğretmenliği tercih etme nedenlerini inceleyen araştırmacılar, öğretmenlik mesleği tercihiyle ilgili nedenlerin birçok faktörün devreye girmesi nedeniyle çok boyutlu olduğu sonucuna varmıştır (Brookhart ve Freeman, 1992). Meslek tercihinde etkili olan nedenler literatürde tanımlanırken; kişisel özellikler, mesleğe ilgi duyma, öğretmenliğin toplumsal statüsü, topluma katkıda bulunma isteği, geçmiş deneyimler, kişilerarası iletişim becerileri, ekonomik nedenler ve bireyin yaşamına özgü bazı zorunluluklar gibi çok farklı başlıklar altında incelenmiştir. Bu bağlamda, tüm bu meslek tercih nedenlerini en genel anlamda kapsayan bir sınıflama olarak bu nedenler (i) özgecilik (topluma hizmet, çocukların geleceğine katkıda bulunma vb.), (ii) içsel motivasyon (ilgili alanda çalışma isteği, çalışacağı yaş grubundaki çocukları çok sevme vb.) ve (iii) dışsal etkenler (iş güvencesi, çalışma saatleri ve tatiller vb.) şeklinde üç başlığa ayrılmaktadır (Atav ve Altunoğlu, 2013; Bastick, 2000; Bruinsma ve Jansen, 2010; Saban, 2003; Watt ve Richardson, 2008; Yu ve Bieger, 2013). Birbirinden ayrı olarak tanımlanan bu üç faktörden, özgecilik ve

içsel motivasyondan kaynaklanan nedenler genelde örtüştüğü için bunları istatistiksel yöntemlerle tam ayırt etmek mümkün değildir (Saban, 2003; Watt ve Richardson, 2007; Young, 1995).

Türkiye’de öğretmenlik tercih nedenleri hakkında yapılan birçok çalışmada özgeci ve dışsal faktörlerin öğretmenlik mesleği seçiminde en belirleyici faktörler olduğu, meslek seçim nedenleri cinsiyete göre karşılaştırıldığında ise kızların erkeklere oranla içsel nedenlerden daha fazla etkilendiği belirtilmiştir (Beşoluk ve Horzum, 2011; Çermik ve diğ., 2010; Özbek, 2007; Özsoy, Özsoy, Özkara ve Memiş, 2010; Saban, 2003; Yüce, Şahin, Koçer ve Kana, 2013). Örneğin, ilköğretim bölümünde yer alan farklı ana bilim dallarındaki (Fen, Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal) 855 ilköğretim öğretmen adayının meslek tercih nedenlerini inceleyen Özsoy ve diğ. (2010), katılımcıların %68’inin öğretmenliği bilinçli olarak seçtiklerini ve öğretmenlik tercihinde bilinç, ideal ve güvence boyutlarında kızların erkeklere kıyasla daha fazla etkilendiğini rapor etmiştir. Benzer şekilde, 470 ilköğretim öğretmen adayı ile çalışan Özbek (2007) öğretmenlik tercih nedenleri arasında kızlarda daha çok kişisel ve sosyal sebeplerin, erkeklerde ise daha ziyade ekonomik nedenlerin etkin olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuçlar, öğretmen adayları arasında, kızların genellikle erkeklere göre öğretmenlik mesleğine yönelik daha olumlu görüşlere sahip olduğunu gösteren çok sayıdaki çalışmayla (Akkaya, 2009; Akpınar, Yıldız ve Ergin, 2006; Aydın ve Sağlam, 2012; Baykara-Pehlivan, 2008; Beşoluk ve Horzum, 2011; Bozdoğan ve diğ., 2007; Camadan ve Duysak, 2010; Çağlar, 2013; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Çetinkaya, 2009; Dönmez ve Uslu, 2013; Eret-Orhan ve Ok, 2014; Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012; İpek, Kahveci ve Camadan, 2015; Kayan-Fadlelmula, 2013; Kızıldaş, Halimatov ve Sarıçam, 2012; Kocaarslan, 2014; Köğçe, Aydın ve Yıldız, 2010; Özsoy ve diğ., 2010; Pektaş ve Kamer, 2011; Şahin, 2009; Terzi ve Tezci, 2007; Uğurlu ve Polat, 2011; Ünal ve Şimşek, 2008; Üstüner ve diğ., 2009; Yüce ve diğ., 2013) uyumlu görülmektedir.

Diğer demografik değişkenler açısından ise; aile gelir seviyesi (Baykara-Pehlivan, 2008; Buldur ve Bursal, 2015; Engin ve Çiçekli-Koç, 2014; Kılcan, Keçe, Çepni ve Kılınç, 2014; Kızıldaş ve diğ., 2012; Köğçe ve diğ., 2010; Özbek, 2007; Uğurlu ve Polat, 2011), anne-baba eğitim seviyesi (Akkaya, 2009; Eret-Orhan ve Ok, 2014; Kocaarslan, 2014; Köğçe ve diğ., 2010; Şahin, 2009; Taşdemir, 2014; Uslu, 2015) ve öğretmen adayının büyüdüğü ortamın (Akkaya, 2009; Bozdoğan ve diğ., 2007) öğretmenliğe yönelik tutumlarda anlamlı farklılıklar oluşturmadığı sonuçlarına varılmıştır. Diğer taraftan, ilgili literatürde anne eğitim seviyesinin öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarında etkili olduğunu öne süren bazı çalışmalar (Aydın ve Sağlam, 2012; Pektaş ve Kamer, 2011) da yer almaktadır.

Ulusal literatürde öğretmenlik mesleğine yönelik görüşleri ve meslek tercih nedenlerini inceleyen çok sayıda çalışma olmasına karşın bu çalışmaların çoğunda ilköğretim düzeyinde sadece bir ana bilim dalı öğrencilerinden oluşan örneklemle çalışılırken (Eren, Çelik ve Oğuz, 2014) veya farklı ana bilim dallarından öğrenciler karma biçimde aynı örneklem içinde incelenirken, ana bilim dalı bazında karşılaştırmalı analizler yapılan çalışmaların sayısı nispeten daha sınırlıdır (Buldur ve Bursal, 2015). Ana bilim dalı bazında karşılaştırma yapılan bu az sayıdaki çalışmada ise, örneklem ilköğretim düzeyindeki tüm ana bilim dalları yerine bazı ana bilim dalları ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle eğitim fakültelerinin ilköğretim bölümlerinde yer alan tüm ana bilim dallarından (Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal Bilgiler) öğretmen

adaylarını içeren ve bu ana bilim dallarındaki öğretmen adaylarını kendi aralarında karşılaştıran çalışmalar oldukça az sayıdadır. Örneğin, Türkiye'deki öğretmen adaylarının öğretmenlik hakkındaki görüşleri ve meslek tercih nedenleri hakkında yapılan çalışmalara ilişkin yapılan kapsamlı literatür taraması ile tespit edilen 80 çalışmanın yaklaşık %50'sinde sadece tek bir ana bilim dalındaki adaylar incelenmiş, yaklaşık %20'sinde ise karma örneklerle çalışılarak ana bilim dalı bazında karşılaştırmalı analizler yapılmamıştır. Bu çalışmanın hazırlandığı 2015 yılı itibarı ile, ulusal literatürdeki çalışmalar arasında ilköğretim bölümlerinde yer alan tüm ana bilim dallarından öğretmen adaylarının aynı çalışmaya dâhil edilip öğretmenliğe yönelik görüşlerinin ana bilim dalı değişkenine göre karşılaştırıldığı çalışmaların (Çağlar, 2013; Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012; Özçakır-Sümen ve Çağlayan, 2013; Tüfekçi-Aslim, 2013; Ünal ve Şimşek, 2008; Üstüner ve diğ., 2009) oranının %10'un altında olduğu tespit edilmiştir.

İlköğretim bölümlerindeki tüm ana bilim dallarından öğretmen adaylarını karşılaştırmalı inceleyen bu az sayıdaki çalışmada ise genel ortak sonuç olarak Okul Öncesi ve Sosyal Bilgiler gibi sözel kapsamlı programlardaki öğretmen adaylarının Fen Bilgisi (Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012; Tüfekçi-Aslim, 2013; Ünal ve Şimşek, 2008) ve İlköğretim Matematik (Çağlar, 2013; Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012) gibi sayısal kapsamlı programlardaki adaylara kıyasla öğretmenliğe yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları bulunmuştur. Örneğin, 536 ilköğretim öğretmen adayının mesleğe yönelik tutumlarını inceleyen Gökçe ve Sezer (2012), Okul Öncesi grubunun diğer tüm adaylara göre öğretmenliğe yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğunu rapor ederken, üniversiteye yeni başlamış 341 ilköğretim öğretmen adayı ile çalışan Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş (2012), Fen Bilgisi ve İlköğretim Matematik gruplarının birbirine benzer düzeyde tutumlara sahip olduklarını ama bu tutum düzeyinin diğer katılımcı gruplarına göre (Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal Bilgiler) anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma gruplarına ilköğretime yönelik diğer bir program olan Türkçe öğretmen adayları da dâhil olmak üzere farklı bölümlerden 525 öğretmen adayını dâhil eden Üstüner ve diğ. (2009) ise, tutum puanları arasında anlamlı fark olan tek ikili grubun, Türkçe öğretmen adayları lehine olmak üzere, Türkçe ve Fen Bilgisi öğretmen adayları arasında olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamlı çalışmalarda sonuçlar, çalışmalarında İlköğretim ve Türkçe Eğitimi bölümlerindeki ana bilim dallarının tümünü olmasa da, bazılarını inceleyen diğer çalışma sonuçlarıyla da benzeşmekte olup, bu çalışmalarda öğretmenliğe yönelik en olumsuz görüşlerin yaygın olarak özellikle Fen Bilgisi (Bulut ve Doğar, 2006; Camadan ve Duysak, 2010; Gürbüz Türk ve Genç, 2004; Kahyaoğlu, Tan ve Kaya, 2013; Kılcan ve diğ., 2014; Kocaarslan, 2014; Şahin, 2009; Terzi ve Tezci, 2007) ve İlköğretim Matematik (Bulut ve Doğar, 2006; Camadan ve Duysak, 2010; Kesen ve Polat, 2014; Terzi ve Tezci, 2007) adaylarında gözlemlendiği belirtilmiştir.

1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini seçme nedenleri ve mesleklerine yönelik tutumlarının onların gelecekteki meslek hayatlarındaki performanslarını ve dolayısıyla gelecek nesillerin eğitim kalitesini etkilemesi kaçınılmazdır. Bu nedenle ilköğretim düzeyindeki öğretmen adaylarının meslek tercih nedenleri ve mesleki geleceklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ve farklı programlar arasında karşılaştırmalar yapılması oldukça önemli bilgiler sağlayacaktır. Fakat ilköğretim düzeyindeki öğretmen

adaylarının meslek tercih nedenleri ve öğretmenliğe yönelik görüşleri konusunda yapılan geçmiş çalışmalara bakıldığında, bu konudaki mevcut çalışmaların çoğunluğunda tek bir anabilim dalındaki öğretmen adayları ile çalışıldığı veya çalışmaların ana bilim dalı bazında değerlendirmeye imkân vermeyecek biçimde karma örneklerle yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ise literatürde bu konuda gözlenen önemli bir eksikliği gidermeye katkıda bulunmak amacıyla ilköğretim düzeyinde öğretmen yetiştiren altı farklı programdaki (Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal Bilgiler, Türkçe) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörlerin ve öğretmenliğe ilişkin görüşlerinin incelenmesi ve farklı ana bilim dallarındaki öğretmen adaylarının bu değişkenler açısından karşılaştırılması hedeflenmiştir. Çalışmada incelenen araştırma problemleri:

- 1- İlköğretim düzeyi öğretmen adaylarının mesleki geleceklerine yönelik beklentilerinde (i) cinsiyet, (ii) sosyo-ekonomik düzey (SED), (iii) ideal meslek türü ve (iv) anabilim dalı değişkenleri açısından anlamlı farklılaşma var mıdır?
- 2- İlköğretim düzeyi öğretmen adaylarının özsel (özgeci ve içsel) ve dışsal meslek tercih nedenlerinin etki derecelerinde (i) cinsiyet, (ii) SED, (iii) ideal meslek türü ve (iv) anabilim dalı değişkenleri açısından anlamlı farklılaşma var mıdır?
- 3- İlköğretim düzeyi öğretmen adaylarının özgeci, içsel ve dışsal meslek tercih nedenlerinin etki dereceleri sıralaması ve bu etkenlerin öğretmen adaylarının geleceğe yönelik beklentileri ile ilişki düzeyleri nasıldır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada, katılımcıların herhangi bir zaman dilimindeki görüşlerini betimlemeyi sağlayan anlık tarama modeli (Fraenkel ve Wallen, 2003) esas alınmış ve birden fazla değişkenin etkilerini birlikte araştırmayı sağlayan faktöryel desenler kullanılmıştır.

2.2. Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesinde ilköğretim düzeyinde öğretmen yetiştiren Türkçe Eğitimi Bölümü ve İlköğretim Bölümünde yer alan Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dallarından toplam 516 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışmada amaçsal örnekleme tekniği esas alınarak örnekleme sadece 1. sınıflardaki öğrenciler dâhil edilmiş ve böylece öğretmenlik tercihleri ve gelecek beklentileri konusunda öğretmen adaylarının üniversiteye henüz başladıkları dönemdeki görüşleri araştırılmış ve lisans eğitim süreçlerinin bu değişkenlere etkisi çalışma dışında bırakılmıştır. Çalışmadaki analizlere sadece ölçme araçlarını tamamen cevaplandıran ve demografik verileri tam olan öğretmen adayları dâhil edilmiştir. Ayrıca çalışmada incelenen alt grupların her biri için normalliği bozan uç değerler incelenmiş ve aşırı uç değerlere sahip iki kişiye ait veriler de analizlere dâhil edilmemiştir. Bu ön analizler sonucunda çalışma 477 ilköğretim öğretmen adayı ile tamamlanmıştır.

Katılımcıların 354'ü kız (%74) ve 123 tanesi erkek (%26) iken, öğrenci kontenjanı az olan ana bilim dallarında veri toplama süreci iki akademik yıla yayılarak öğretmen adaylarının çalışmaya dâhil edilen altı ana bilim dallarına göre dağılımının Fen Bilgisi (%17), İlköğretim Matematik (%16), Okul Öncesi (%14), Sınıf Öğretmenliği (%20),

Sosyal Bilgiler (%15) ve Türkçe Öğretmenliği (%18) olacak şekilde dengeli biçimde olması sağlanmıştır. Katılımcı öğretmen adaylarından %53'ü (n=251) üniversite öncesi öğretmenliği hedeflerken %47'sinin (n=226) ise ideal meslekleri öğretmenlik harici mesleklerdir.

Araştırma kapsamında incelenen diğer bir değişken olan katılımcıların SED'leri belirlenirken aile gelir seviyeleri esas alınmış ve 0-900 TL gelir grubu "Alt", 901-2500 TL gelir grubu "Orta" ve 2501 TL ve üstü gelir grubu "Üst" SED olarak belirlenmiştir. Aile gelir seviyesinin SED'in göstergesi olup olmadığını kontrol için ayrıca öğrenciler gelir seviyesine göre gruplandırılmış ve ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi türlerinin de nasıl dağıldığı incelenmiştir. Bu analizlere göre anne ve babanın her ikisinin de ilkökul veya daha az eğitim seviyesine sahip olma oranı, alt gelir grubunda %58 iken, orta gelir grubunda %26 ve üst gelir grubunda %6 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerin birinin üniversite ve diğerinin en az lise düzeyinde eğitime sahip olma oranları ise alt gelir grubunda %1 iken, orta gelir grubunda %10 ve üst gelir grubunda %45 olarak bulunmuştur. Ailelerin ikamet ettikleri ortamlar açısından ise köy-kasaba ortamında ikamet eden ailelerin oranı alt gelir grubunda %33, orta gelir grubunda %14 ve üst gelir grubunda %0 iken, il merkezlerinde ikamet etme oranları alt gelir grubunda %43, orta gelir grubunda %58 ve üst gelir grubunda ise %69'dur. Bu frekans dağılımları birlikte incelendiğinde, bu çalışmanın örneklemini için aile gelir seviyelerinin katılımcıların SED'lerini temsil ettiği kararına varılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışma verileri 2012-2013 ve 2013-2014 akademik yıllarında Geleceğe Yönelik Beklentiler [GYÖB] ölçeği (Bursal ve Buldur, 2013) ve Öğretmenlik Tercih Nedenleri Derecelendirme [ÖTNED] ölçeği (Bursal ve Buldur, 2013) kullanılarak toplanmıştır. GYÖB ölçeği katılımcıların öğretmenlik mesleğine yönelik gelecek beklenti düzeylerini belirlemek amacıyla ve ÖTNED ölçeği ise katılımcıların mesleki tercih nedenlerinin etki düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

Öğretmen adaylarının geleceğe yönelik beklentilerini araştıran GYÖB ölçeği tek faktörlü bir yapıda olup altı olumlu ve dört olumsuz madde olmak üzere toplam 10 madde içermektedir. Ölçekteki tüm maddeler nötr noktası olmayan dördümlü likert tipinde (1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Katılıyorum, 4:Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirilmiştir. GYÖB ölçeğinden alınan puanların yüksek olması geleceğe yönelik beklentilerin olumlu olduğunu göstermektedir. Bursal ve Buldur (2013), GYÖB ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik verilerini araştırdıkları çalışmalarında ölçeği oluşturan maddelerin sahip olduğu en düşük faktör yükünü .51 ve ölçek için hesaplanan Cronbach alfa iç güvenirlik katsayısını $\alpha=.82$ olarak rapor etmişlerdir. Bu çalışmada da, GYÖB ölçeğinin tek faktörlü yapıya uygun sonuçlar verdiği kontrol edilmiş ve Tablo 1'de verildiği gibi ölçekteki 10 madde için en düşük faktör yükü .60 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeği oluşturan tüm maddelerin Cronbach alfa iç güvenirlik katsayısı $\alpha=.87$ olarak bulunmuştur.

Tablo 1.*GYÖB Ölçeğinde Yer Alan Maddeler*

Maddeler	Madde Faktör Yükları
1. Öğretmenlik yaptıkça mesleğimi daha da çok seveceğimi düşünüyorum.	.60
2. Öğretmenliği severek yapacağıma inanıyorum.	.72
3. Öğretmen olarak toplumun gelişmesine katkıda bulunmanın gelecekte beni mutlu edeceğinden eminim.	.66
4. Öğretmenliğin bana uygun bir meslek olacağından emin değilim.	.76
5. Maddi olarak tatmin etmese bile gelecekte hep öğretmen olarak çalışmak istiyorum.	.64
6. Göreve başlasam bile uzun süre öğretmen olarak kalacağımı sanmıyorum.	.75
7. Gelecekte maddi şartları iyi başka bir mesleğe geçme imkanım olursa öğretmenliği bırakırım.	.68
8. Gelecekte iyi bir öğretmen olacağıma inanıyorum.	.64
9. Öğrencileriyle iletişimi çok iyi bir öğretmen olacağıma inanıyorum.	.64
10. Öğretmenlik yaparken sıkılacağımı düşünmüyorum.	.72

ÖTNED ölçeği ise öğretmenlik mesleğini tercih etmede etkili olabilecek nedenlerin etki düzeylerini yansıtan 22 maddeden oluşmaktadır. ÖTNED ölçeği maddeleri dörtlü likert tipi (1: Tamamen Etkisiz, 2: Biraz Etkili, 3: Etkili, 4: Çok Etkili) derecelendirme sistemine göre hazırlanmıştır ve ÖTNED ölçeği puanının yüksek olması incelenen etkenin öğretmenlik tercihinde daha yüksek etkiye sahip olduğunu göstermektedir. ÖTNED ölçeğinin faktör yapısı hakkında Bursal ve Buldur (2013), ölçekte yer alan maddelerin matematiksel olarak özsel nedenler ve dışsal nedenler adlı iki faktörde toplandığını fakat özsel nedenler faktörünün de özgeci ve içsel nedenler olmak üzere iki alt boyuta sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bursal ve Buldur (2013), özsel nedenler faktöründeki yakın anlamlı ama farklı türdeki özgeci ve içsel etkenlerin matematiksel olarak ayrı faktörlere ayrışmadığını literatürden de örnekler (Saban, 2003; Watt ve Richardson, 2007; Young, 1995) vererek açıklamışlar ve uzman görüşlerine göre bu maddeleri gruplandırmışlardır. Sonuç olarak, ÖTNED ölçeğinde öğretmenlik meslek tercihinde etkili olan dışsal nedenleri ölçen sekiz madde, özgeci nedenleri ölçen altı madde ve içsel nedenleri ölçen sekiz madde yer almaktadır. ÖTNED ölçeğinden elde edilen puanların Cronbach alfa güvenilirlik düzeyleri hakkında, Bursal ve Buldur (2013) dışsal nedenler için $\alpha=.76$, özgeci nedenler için $\alpha=.82$ ve içsel nedenler için $\alpha=.76$ değerlerini rapor etmişlerdir. Bu çalışma kapsamında ise güvenilirlik katsayıları dışsal nedenler için $\alpha=.79$, özgeci nedenler için $\alpha=.83$ ve içsel nedenler için $\alpha=.87$ olarak bulunmuştur. ÖTNED ölçeğine ilişkin alt boyutlar ve bu alt boyutlara ilişkin maddeler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.
ÖTNED Ölçeğine İlişkin Alt Boyutlarda Yer Alan Maddeler

Özsel Nedenler		Dışsal Nedenler
Özgeci Nedenler	İçsel Nedenler	
1. Öğrencilerime iyi bir rol modeli olmak isteği	1. Beni gelecekte mutlu edecek bir meslek olması	1. Tatillerin fazla olması
2. Öğrencilerimin hayatlarına olumlu etkiler yapma isteğim	2. Okul ortamını seviyor olmam	2. Çalışma saatlerinin az olması
3. Eğitim sistemimizi iyileştirmeye katkıda bulunma isteğim	3. Birilerine bir şeyleri öğretmeyi seviyor olmam	3. Düzenli gelir sahibi olacak olmam
4. İnsan odaklı bir meslek olması	4. Kişisel özelliklerime en uygun meslek olması	4. Çalışma koşullarının rahat oluşu
5. Toplumla hizmet etmek	5. İdealimdeki meslek olması	5. Sürekliliği olan iş sahibi olma avantajı
6. Kutsal bir meslek olması	6. İnsanlarla iletişim becerilerimin iyi düzeyde olması	6. Hazırlık yapması kolay bir meslek olması
	7. Kendimi geliştirmeme uygun (dinamik) bir meslek olması	7. Üniversite puanımın ancak bu bölüme yetmesi
	8. Çalışacağım yaş grubundaki çocukları seviyor olmam	8. Ailemin tavsiyesi

2.4. Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında araştırılan 1. ve 2. araştırma problemlerinde bağımlı değişkenler (GYÖB ölçeği puanı ile ÖTNED ölçeği özgeci, içsel ve dışsal meslek tercih nedenleri puanları) üzerindeki bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, SED, öğretmenliğin ideal meslek olup/olmama durumu, anabilim dalı) etkileri bağımsız değişken sayısı ve kategorisine göre oluşturulan dört faktörlü (2x3x2x6) faktöryel desenlerle incelenmiştir. Bu modeller analiz edilirken sadece bağımsız değişkenlerin temel etkileri modele dâhil edilmiştir. Bağımsız değişkenlerin ortak etkilerinin model dışında tutulup sadece temel etkilerine yer verilen faktöryel modellerde ön şart olarak bağımsız değişkenlere ait hiçbir ortak etkinin anlamlı düzeyde olmaması gerektiğinden, analiz öncesi her bağımlı değişken için bağımsız değişkenlere ait ikinci, üçüncü ve dördüncü düzey ortak etkilerin varlığı incelenmiş ve bu ortak etkilerin hiçbirinin .05 düzeyinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

1. ve 2. araştırma problemlerinde, incelenen bağımlı değişkenler arasında GYÖB ölçeği puanları ve ÖTNED ölçeğinden elde edilen dışsal nedenler puanları faktöryel varyans analizi (faktöryel ANOVA) ile incelenmiştir. ÖTNED ölçeğinden elde edilen diğer iki bağımlı değişken olan özgeci ve içsel nedenler puanları için ise, bu değişkenlerin birbiri ile kuvvetli düzeyde ilişkili olması nedeniyle, bu bağımlı değişkenlerin aynı anda analize dâhil edildiği çoklu faktöryel varyans analizi (faktöryel MANOVA) modeli kullanılmıştır. Faktöryel MANOVA analizine iki bağımlı değişken dâhil edildiği için karşılaştırma testlerinde anlamlılık düzeyi Bonferroni düzeltmesi ile $\alpha = .05/2 = .025$

olarak kullanılmıştır. Bu analizler için oluşturulan ve bağımsız değişkenlerin temel etkilerinden oluşan faktöryel ANOVA ve MANOVA modelleri için yapılan Levene varyansların homojenliği varsayımı testlerinde tüm analizler için bu varsayımın sağlandığı ($p > .05$) belirlenmiştir.

Katılımcıların mesleki tercih nedenlerinin etki düzeylerinin sırasının araştırıldığı 3. araştırma problemi için ise, öncelikle aynı bireylerden elde edilen ikiden fazla bağımlı değişken puanlarını aynı anda karşılaştırmada kullanılan tekrarlı ölçümler varyans analizi denenmiştir. Fakat bu analiz için zorunlu ön şartlardan biri olan küresellik (sphericity) varsayımı, yapılan Mauchly testi sonucuna göre sağlanmadığı için ($p < .05$) yine ikiden fazla ilişkili örneklemi karşılaştırmada kullanılan ama küresellik varsayımını gerektirmeyen çoklu değişken (multivariate) testleri kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen özgeci, içsel ve dışsal nedenler etki dereceleri puanlarının hangilerinin anlamlı düzeyde farklı olduğunu incelemek amacıyla .05 anlamlılık düzeyinde ikili karşılaştırmalar için Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır. Ayrıca, 3. araştırma problemi kapsamında katılımcıların meslek tercih nedenlerinin etki düzeylerine ait puanları ile mesleki geleceklerine yönelik beklenti puanları arasındaki ilişkileri incelemek için ise ÖTNED ölçeğinden elde edilen özgeci, içsel ve dışsal nedenlerin etki düzeyleri puanları ile GYÖB ölçeği puanları arasındaki Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan tüm karşılaştırma testleri için kısmi eta-kare etki büyüklükleri hesaplanmış ve istatistiksel olarak anlamlı çıkan test sonuçlarının pratikteki etki değerleri kısmi eta-kare değerlerine göre yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmanın 1. araştırma probleminde incelenen GYÖB ölçeği puanlarının bağımsız değişken kategorilerine göre betimsel istatistikleri ve bağımsız değişkenlerin GYÖB puanları üzerindeki temel etkilerini araştırma amacıyla yapılan faktöryel ANOVA sonuçları Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3.

Bağımsız Değişken Kategorilerine göre GYÖB Puanları Betimsel İstatistikleri ve Bağımsız Değişkenlerin Temel Etkilerine İlişkin Faktöryel ANOVA Sonuçları

Temel Etki Değişkeni	Kategori	GYÖB Puanı			Faktöryel ANOVA	
		Ort	s	n	P	η^2 (Kısmi)
Cinsiyet	Erkek	3.12	0.60	123	<.01	.03
	Kız	3.30	0.49	354		
SED	Alt	3.30	0.52	176	.43	.00
	Orta	3.21	0.54	265		
	Üst	3.31	0.48	36		
İdeal Meslek	Diğer	3.04	0.53	226	<.01	.12
	Öğretmenlik	3.45	0.45	251		
Anabilim Dalı	Fen Bilgisi	3.10	0.56	79	<.01	.04
	İlk. Mat.	3.18	0.43	78		
	Okul Öncesi	3.26	0.53	67		
	Sınıf Öğr.	3.19	0.55	97		
	Sosyal Bil.	3.39	0.59	70		
	Türkçe Öğr.	3.42	0.43	86		
GENEL		3.25	0.53	477		

Çalışmadaki 1. araştırma problemi kapsamında GYÖB puanları üzerindeki temel etkileri incelenen dört bağımsız değişken için yapılan faktöryel ANOVA analizinde, katılımcıların cinsiyeti ($F(1,467)=15.00$; $p<.01$), ideal meslek türü ($F(1,467)=62.99$; $p<.01$) ve öğrenim gördüğü anabilim dalı ($F(5,467)=3.84$; $p<.01$) değişkenlerinin temel etkilerinin anlamlı düzeyde olduğu, SED'in ise anlamlı düzeyde farklılaşmaya neden olmadığı ($F(2,467)=0.84$; $p=.43$) belirlenmiştir. Buna göre, katılımcı ilköğretim öğretmen adayları arasında cinsiyet değişkeni açısından kızların erkeklere kıyasla daha yüksek GYÖB puanlarına sahip olduğu ve ideal meslek türü açısından ise ideal mesleği öğretmenlik olanların diğer öğrencilere göre daha yüksek GYÖB puanlarına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu değişkenler için hesaplanan kısmi eta-kare değerlerine göre cinsiyet ve anabilim dalı türü değişkenleri GYÖB puanları üzerinde küçük etki büyüklüğüne sahipken, ideal meslek türü değişkeni orta düzeyde etki büyüklüğüne sahiptir. SED değişkeni açısından ise alt, orta ve üst SED'deki öğretmen adaylarının GYÖB puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

GYÖB puanları üzerinde temel etkisi anlamlı bulunan anabilim dalı değişkeni ikiden fazla kategoriye sahip olduğu için GYÖB puan farklılıklarının hangi ana bilim dalları arasında anlamlı olduğunu tespit edebilmek amacıyla faktöryel ANOVA analizine ek olarak Tukey post-hoc analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda, GYÖB puanı en yüksek grup olan Türkçe öğretmenliği programındaki öğrencilerin Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik ve Sınıf öğretmeni adaylarından anlamlı düzeyde yüksek ($p<.05$) GYÖB puanlarına sahip olduğu bulunmuştur. Diğer anabilim dalları arasında GYÖB puanları genelde anlamlı düzeyde farklılaşmazken, incelenen gruplar arasında en düşük GYÖB puanına sahip olan Fen Bilgisi öğretmen adaylarının Türkçe öğretmenliği haricinde Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarından da anlamlı düzeyde düşük ($p<.01$) gelecek beklentilerine sahip oldukları belirlenmiştir.

Çalışmanın 2. araştırma problemi kapsamında, katılımcı öğretmen adaylarından ÖTNED ölçeği ile elde edilen özgeci, içsel ve dışsal meslek tercih nedenleri etki düzeyleri

puanlarına ait betimsel istatistikler çalışmada incelenen bağımsız değişken kategorilerine göre Tablo 4a'da verilmiştir. Tablo 4b'de ise çalışmada incelenen bağımsız değişkenlerin ÖTNED ölçeğinden elde edilen bağımlı değişken puanları üzerindeki temel etkilerinin araştırıldığı faktöryel MANOVA (özgeci ve içsel nedenler için) ve faktöryel ANOVA (dışsal nedenler için) sonuçları özetlenmiştir.

Tablo 4a ve 4b birlikte incelendiğinde, ÖTNED ölçeğinden elde edilen bağımlı değişken puanları üzerinde temel etkisi incelenen bağımsız değişkenlerin bir istisna haricinde tüm meslek tercih nedenlerinde benzer etkiye sahip oldukları görülmektedir. İstisna oluşturan durum, cinsiyet değişkeni için ortaya çıkmakta olup, özgeci ($F(1,467)=5.82$; $p=.02$) ve içsel ($F(1,467)=8.78$; $p<.01$) nedenlerde anlamlı düzeyde temel etkisi olan cinsiyet değişkeninin, dışsal nedenlerde ($F(1,467)=0.13$; $p=.72$) benzer bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre, katılımcı öğretmen adayları arasında kız öğrencilerin özgeci ve içsel meslek tercih nedenlerinin etki derecesi erkeklere kıyasla daha yüksek iken, dışsal nedenlerin etki derecesi her iki cinsiyet için de benzer düzeydedir. Hesaplanan eta-kare etki büyüklükleri dikkate alındığında, özgeci ve içsel nedenler üzerinde anlamlı temel etkisi olan cinsiyet değişkeninin etki büyüklüğünün düşük düzeylerde olduğu görülmektedir.

Tablo 4a.

Bağımsız Değişken Kategorilerine göre ÖTNED Puanları Betimsel İstatistikleri

Temel Etki Değişkeni	Kategori	Özgeci Nedenler		İçsel Nedenler		Dışsal Nedenler		n
		Ort	s	Ort	S	Ort	s	
Cinsiyet	Erkek	2.98	0.73	2.74	0.75	2.60	0.69	123
	Kız	3.08	0.62	2.90	0.71	2.65	0.61	354
SED	Alt	3.11	0.60	2.94	0.69	2.57	0.63	176
	Orta	3.02	0.68	2.82	0.74	2.66	0.62	265
	Üst	3.01	0.62	2.80	0.64	2.82	0.69	36
İdeal Meslek	Diğer	2.86	0.68	2.48	0.68	2.73	0.61	226
	Öğretmenlik	3.23	0.57	3.21	0.57	2.56	0.64	251
Anabilim Dalı	Fen Bilgisi	2.83	0.75	2.59	0.78	2.56	0.64	79
	İlk. Mat.	2.94	0.63	2.73	0.67	2.85	0.56	78
	Okul Öncesi	3.05	0.59	2.93	0.66	2.79	0.53	67
	Sınıf Öğr.	2.97	0.68	2.72	0.73	2.74	0.65	97
	Sosyal Bil.	3.30	0.55	3.20	0.62	2.44	0.72	70
	Türkçe Öğr.	3.26	0.54	3.07	0.65	2.44	0.59	86
GENEL		3.05	0.65	2.86	0.72	2.64	0.63	477

Tablo 4b.

Bağımsız Değişkenlerin ÖTNED Puanları Üzerindeki Temel Etkilerine İlişkin Faktöryel MANOVA ve ANOVA Sonuçları

Temel Etki	Özgeci Nedenler		İçsel Nedenler		Dışsal Nedenler	
	<i>p</i>	η^2 (Kısmi)	<i>p</i>	η^2 (Kısmi)	<i>p</i>	η^2 (Kısmi)
Cinsiyet	.02	.01	<.01	.02	.72	.00
SED	.75	.00	.73	.00	.30	.00
İdeal Meslek	<.01	.05	<.01	.21	.02	.01
Anabilim Dalı	<.01	.05	<.01	.06	<.01	.05

2. araştırma problemi kapsamında ÖTNED ölçeğinden elde edilen meslek tercih nedenleri puanları üzerinde etkisi araştırılan diğer bir bağımsız değişken olan SED değişkeni ise ne özgeci ($F(2,467)=0.29$; $p=.75$), ne içsel ($F(2,467)=0.32$; $p=.73$), ne de dışsal ($F(2,467)=1.20$; $p=.30$) meslek tercih nedenlerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahiptir. Tablo 4a ve 4b sonuçları SED değişkeni için birlikte yorumlandığında, öğretmenlik meslek tercih nedenlerinin etki dereceleri SED'ler arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir ve tüm SED'lerden gelen öğrencilerin özgeci, içsel ve dışsal meslek tercih nedenlerinin etki düzeyleri birbirine yakın değerler almaktadır.

Tablo 4b'deki diğer sonuçlara göre; katılımcıların ideal meslek türü değişkeni, ÖTNED ölçeğinin tüm alt boyutlarında yani, özgeci ($F(1,467)=23.80$; $p<.01$), içsel ($F(1,467)=127.14$; $p<.01$) ve dışsal ($F(1,467)=5.60$; $p=.02$) meslek tercih nedenlerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahiptir. Bu sonuçlara göre, ideal mesleği öğretmenlik olan öğretmen adaylarının özgeci ve içsel meslek tercih nedenlerinin etki derecesi, diğer adaylara göre daha yüksek iken, dışsal meslek tercih nedenlerinin etki derecesi ise diğer adaylardan daha düşüktür. Hesaplanan eta-kare etki büyüklükleri dikkate alındığında, dışsal nedenler için hesaplanan küçük etki düzeyine karşın, ideal meslek türü değişkeni özgeci nedenlerde orta düzeyde ve içsel nedenlerde ise çok geniş etki büyüklüğüne sahiptir.

Tablo 4a ve 4b verileri 2. araştırma probleminde temel etkisi incelenen 4. bağımsız değişken olan anabilim dalı değişkeni için incelendiğinde, katılımcıların öğrenim gördüğü anabilim dalının, hem özgeci ($F(5,467)=4.88$; $p<.01$), hem içsel ($F(5,467)=6.16$; $p<.01$) hem de dışsal ($F(5,467)=5.35$; $p<.01$) meslek tercihlerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahip olduğu görülmektedir. Her üç durum için de hesaplanan eta-kare değerleri bu anlamlı temel etkilerin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre, katılımcıların meslek tercih nedenlerinde etkili olan özgeci, içsel ve dışsal nedenler anabilim dallarına göre anlamlı farklılıklar göstermektedir. Çalışmada bağımlı değişken olarak incelenen bu üç tür meslek tercih nedeninin hangi ana bilim dalları arasında anlamlı farklılaşma gösterdiğinin tespit edilmesi amacıyla yapılan Tukey post-hoc analizleri sonucunda anlamlı farklılıklar bulunan karşılaştırmalar Tablo 4c'de özetlenmiştir.

Tablo 4c.

ÖTNED Ölçeği Puanlarının Anabilim Dallarına göre Karşılaştırılması Sonucu Elde Edilen Anlamlı Farklılıklar

	Özgeci Nedenler	İçsel Nedenler	Dışsal Nedenler
Fen Bilgisi	< Sosyal Bil. < Türkçe	< Sosyal Bil. < Türkçe < Okul Önc.	< İlk. Mat.
İlk. Mat.	< Sosyal Bil. < Türkçe	< Sosyal Bil. < Türkçe	> Fen Bilgisi > Sosyal Bil. > Türkçe
Okul Önc.	---	> Fen Bilgisi	> Sosyal Bil. > Türkçe
Sınıf Öğr.	< Sosyal Bil. < Türkçe	< Sosyal Bil. < Türkçe	> Sosyal Bil. > Türkçe
Sosyal Bil.	> Fen Bilgisi > İlk. Mat. > Sınıf Öğr.	> Fen Bilgisi > İlk. Mat. > Sınıf Öğr.	< İlk. Mat. < Okul Önc. < Sınıf Öğr.
Türkçe	> Fen Bilgisi > İlk. Mat. > Sınıf Öğr.	> Fen Bilgisi > İlk. Mat. > Sınıf Öğr.	< İlk. Mat. < Okul Önc. < Sınıf Öğr.

Tablo 4a'da ana bilim dalları için verilen ortalama puanlarda da görüldüğü üzere, birbiri ile yakın ilişkili değişkenler olan özgeci ve içsel nedenlerin etki derecesi açısından Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmeni adayları birbirine yakın düzeydedir ve diğer anabilim dallarındaki adaylara kıyasla daha yüksek özgeci ve içsel nedenler ortalamalarına sahiptirler. Tablo 4c'de özetlenen post-hoc analizi sonuçlarında da, Türkçe ve Sosyal Bilgiler ana bilim dallarındaki öğrencilerin meslek tercihlerinde özgeci ve içsel nedenlerin etki derecelerinin Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik ve Sınıf öğretmenliği programlarındaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek ($p<.05$) olduğu bulunmuştur. Okul öncesi öğretmenliği programındaki öğrencilerin özgeci ve içsel nedenler puanlarının diğer anabilim dalları ile genelde anlamlı farklılık göstermediği, Okul Öncesi grubunun anlamlı farklılık gösterdiği tek grubun, içsel nedenler puanları en düşük grup olan Fen Bilgisi grubu olduğu ($p<.01$) bulunmuştur. Aynı analizlerden elde edilen diğer sonuçlara göre ise, özgeci ve içsel nedenler açısından görece orta düzey puanlara sahip diğer ana bilim dallarının (Sınıf, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi) kendi aralarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Tablo 4a'daki öğretmenlik meslek tercihinde dışsal nedenlerin etki dereceleri için ortalamalar incelendiğinde, özgeci ve içsel nedenlerde rastlanan tablonun hemen hemen tersi gözlenmektedir. Dışsal nedenlerin etki dereceleri açısından yine Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının birbirine yakın düzeyde oldukları ama bu sefer ortalamalarının diğer anabilim dallarındaki adaylara kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Tablo 4c'deki post-hoc analizlerinde de Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının meslek tercihlerinde dışsal nedenlerin etki derecesinin Okul Öncesi, İlköğretim Matematik ve Sınıf öğretmenliği programlarındaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük ($p<.05$) olduğu bulunmuştur. Fen Bilgisi öğretmenliği programındaki öğrencilerin dışsal nedenler puanlarının diğer ana bilim dalları ile genelde anlamlı farklılık göstermediği, Fen Bilgisi grubunun anlamlı farklılık gösterdiği tek grubun ise dışsal nedenler puanları en yüksek grup olan İlköğretim Matematik

öğretmenliği grubu olduğu ($p=.03$) bulunmuştur. Dışsal nedenler için ana bilim dallarına göre yapılan diğer post-hoc analizleri sonuçlarına göre ise dışsal nedenler açısından görece yüksek puana sahip diğer anabilim dalları öğrencilerinin (Sınıf, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi) kendi aralarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Çalışmada incelenen 3. araştırma problemi kapsamında Tablo 4a incelendiğinde, örneklemin genelinde ve araştırmaya dâhil edilen 4 bağımsız değişken kategorilerine göre oluşturulan 13 alt grubun hepsinde de tutarlı olarak öğretmenlik tercih nedenlerinde etki derecesi en yüksek faktörün özgeci nedenler olduğu görülmektedir. İçsel nedenler, alt grupların çoğunluğunda meslek tercihinde ikinci en önemli etken olarak görünürken, istisnaların olduğu dört alt grupta (İlköğretim Matematik ve Sınıf Öğretmenliği anabilim dalı öğrencileri, üst SED'li öğrenciler ve ideal mesleği öğretmenlik olmayan öğrenciler), öğretmenlik tercihinde dışsal etkenlerin etki derecesi içsel nedenlerden daha yüksek değerler almaktadır. Çalışmanın genel örneklemini göz önüne alındığında, meslek tercih nedenlerinin etki derecesinin sıralaması için yapılan çok değişkenli testler (multivariate tests) sonucunda özgeci, içsel ve dışsal nedenlerin öğretmenlik tercihinde etki dereceleri arasında anlamlı farklılıklar olduğu ve bu anlamlı farkların etki düzeyinin çok geniş olduğu (Wilks' Lambda=.75; $F(2,475)=80.94$; $p<.001$; eta-kare=.25) bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi tercih nedenleri arasında olduğunu araştırmak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar (pairwise comparisons) testleri sonucunda ise, etki büyüklüğü sırasının özgeci, içsel ve dışsal nedenler şeklinde olduğu ve bu üç faktörün hepsi arasında .001 düzeyinde anlamlı farklılaşma olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın 3. araştırma probleminde araştırılması istenen GYÖB puanları ile öğretmenlik meslek tercihinde özgeci, içsel ve dışsal nedenlerin etki dereceleri arasındaki korelasyon katsayıları hesaplandığında, GYÖB puanlarının özgeci nedenler ile orta kuvvetli-pozitif ($r=.60$) ve içsel nedenler ile kuvvetli-pozitif ($r=.71$) düzeyde ilişkilere sahipken, dışsal nedenler puanları ile negatif ve zayıf ilişkili ($r=-.13$) olduğu hesaplanmıştır.

4. TARTIŞMA ve YORUM

Çalışma kapsamında ele alınan ilk araştırma probleminde altı farklı ana bilim dalında öğrenim gören ilköğretim öğretmen adaylarının mesleki geleceklerine yönelik beklenti düzeyleri belirlenmiş ve ayrıca bu beklenti düzeylerinin araştırma kapsamına dâhil edilen bağımsız değişkenlere (cinsiyet, SED, üniversite öncesindeki ideal meslek türü ve anabilim dalı) göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu araştırma problemi için geliştirilen faktöryel desen analizi sonuçlarına göre cinsiyet, ideal meslek türü ve anabilim dalı değişkenlerinin temel etkilerinin GYÖB puanları üzerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu, SED'in ise anlamlı bir farklılık meydana getirmediği belirlenmiştir. Yapılan temel etki analizleri sonucunda, ilköğretim öğretmen adayları arasında kızların erkeklere kıyasla ve ideal mesleği öğretmenlik olanların diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek GYÖB puanlarına sahip oldukları belirlenmiştir. Anabilim dalı değişkeni açısından elde edilen sonuçlara göre ise, GYÖB puanı en yüksek grubun Türkçe öğretmenliği ve en düşük grubun ise Fen Bilgisi öğretmenliği öğrencileri olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmada ilköğretim öğretmen adayları için kızların erkek adaylara göre geleceğe yönelik mesleki beklentilerinin olumlu olması sonucu, daha önce ilköğretim öğretmen adayları ile yapılan pek çok çalışmada (Akkaya, 2009; Akpınar ve diğ., 2006; Aydın ve

Sağlam, 2012; Baykara-Pehlivan, 2008; Beşoluk ve Horzum, 2011; Bozdoğan ve diğ., 2007; Camadan ve Duysak, 2010; Çağlar, 2013; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Çetinkaya, 2009; Dönmez ve Uslu, 2013; Eret-Orhan ve Ok, 2014; Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012; İpek ve diğ., 2015; Kayan-Fadlemula, 2013; Kızıltaş ve diğ., 2012; Kocaarslan, 2014; Köğçe ve diğ., 2010; Pektaş ve Kamer, 2011; Terzi ve Tezci, 2007; Uğurlu ve Polat, 2011; Üstüner ve diğ., 2009) kızların erkeklere kıyasla öğretmenlik mesleğine ilişkin daha olumlu tutumlara sahip oldukları tespitiyle paralellik taşımaktadır.

Diğer yandan, ideal meslek türü öğretmenlik olan öğretmen adaylarının olmayanlara göre mesleki geleceklerine yönelik beklentilerinin yüksek olması da beklenen bir sonuçtur. Üniversite öncesindeki hayatında öğretmenlik mesleğini idealize eden öğretmen adaylarının mesleğe yönelik olumlu tutum geliştirmeleri beklenmektedir. Bu beklentiye paralel olarak literatürde yer alan çok sayıda çalışmada (Aslan ve Köksal-Akyol, 2006; Bozdoğan ve diğ., 2007; Buldur ve Bursal, 2015; Eret-Orhan ve Ok, 2014; Şahin, 2011; Ünal ve Şimşek, 2008; Üstüner ve diğ., 2009) da öğretmenlik mesleğini isteyerek seçen öğretmen adaylarının isteyerek seçmeyenlere göre mesleğe yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları rapor edilmiştir.

Bu çalışmada öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri ana bilim dalı değişkeninin de mesleğe yönelik gelecek beklentilerinde anlamlı farklılaşmaya neden olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın katılımcıları arasında geleceğe yönelik mesleki beklentileri en olumlu olanlar Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği adayları olurken, daha çok sayısal içerikli ana bilim dalları olan Sınıf, İlköğretim Matematik ve özellikle en düşük GYÖB ölçeği ortalamasına sahip olan Fen Bilgisi öğretmen adaylarının beklentileri ise daha olumsuz düzeydedir. Farklı ana bilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının lisans programına giriş puanlarının, öğretim (ders) programlarının ve atanma oranlarının farklılık göstermesi bu sonucun olağan bir nedeni olabilir. Aynı zamanda bu çalışma kapsamında ana bilim dalı değişkeni açısından elde edilen sonuçlar literatürde yer alan pek çok araştırma sonucuyla paralellik göstermektedir. Geçmiş çalışmalarda Okul Öncesi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmenliği gibi sözel kapsamlı programlardaki öğretmen adaylarının Fen Bilgisi (Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012; Tüfekçi-Aslım, 2013; Ünal ve Şimşek, 2008; Üstüner ve diğ., 2009) ve İlköğretim Matematik (Çağlar, 2013; Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012) gibi sayısal kapsamlı programlardaki adaylarına kıyasla öğretmenliğe yönelik daha olumlu tutumlara sahip oldukları bulunmuştur. Bu çalışmada da mesleki geleceğe yönelik beklenti düzeyinin en düşük olduğu ilköğretim öğretmen adaylarının Fen Bilgisi anabilim dalı öğrencileri olarak saptanması, öğretmenliğe yönelik olumlu görüşlerin en düşük olduğu ilköğretim öğretmen adayı grubunun Fen Bilgisi öğretmen adayları olduğunu gösteren çok sayıda araştırmacının (Bulut ve Doğar, 2006; Camadan ve Duysak, 2010; Gürbüz Türk ve Genç, 2004; Kahyaoğlu ve diğ., 2013; Kılcan ve diğ., 2014; Kocaarslan, 2014; Şahin, 2009; Terzi ve Tezci, 2007) sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Birinci araştırma problemi kapsamında incelenen son bağımsız değişken olan SED'in ise öğretmen adaylarının GYÖB puanlarında anlamlı bir farklılaşma meydana getirmediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, literatürde SED'in göstergeleri olan aile gelir seviyesi, anne-baba eğitim seviyesi ve öğretmen adayının büyüdüğü ortamın öğretmenliğe yönelik tutumlarda anlamlı farklılıklar oluşturmadığı sonuçlarına ulaşılan çok sayıda çalışmayla (Akkaya, 2009; Baykara-Pehlivan, 2008; Bozdoğan ve diğ., 2007; Buldur ve Bursal,

2015; Engin ve Çiçekli-Koç, 2014; Eret-Orhan ve Ok, 2014; Kılcan ve diğ., 2014; Kızıldaş ve diğ., 2012; Kocaarslan, 2014; Köğçe ve diğ., 2010; Özbek, 2007; Şahin, 2009; Taşdemir, 2014; Uğurlu ve Polat, 2011; Uslu, 2015) uyumluluk göstermektedir.

Bu çalışma kapsamında ele alınan ikinci araştırma probleminde ise ÖTNED ölçeğinden elde edilen ve öğretmenlik meslek tercihinde etkili olan özgeci, içsel ve dışsal nedenlerin etki düzeylerinin çalışmada incelenen bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, SED, üniversite öncesindeki ideal meslek türü ve anabilim dalı) kategorilerine göre nasıl farklılaştığı araştırılmıştır. ÖTNED ölçeğinin üç faktöründen elde edilen bu üç bağımlı değişken için oluşturulan faktöryel desenlerden elde edilen sonuçlara bakıldığında, SED'in hiçbir meslek tercih nedeni faktöründe anlamlı bir farklılaşma meydana getirmediği, ideal meslek türü ve anabilim dalı değişkenlerinin ise bütün faktörlerde anlamlı bir farklılaşma oluşturduğu belirlenmiştir. Diğer bir bağımsız değişken olan cinsiyetin ise, özgeci ve içsel nedenler faktörlerinde anlamlı bir farklılaşmaya yol açtığı ancak dışsal nedenler faktöründe ise anlamlı bir farklılık meydana getirmediği tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci araştırma problemi kapsamında meslek tercih nedenlerinin çalışmada ele alınan bağımsız değişkenler açısından nasıl farklılaştığı ile ilgili elde edilen sonuçlar daha detaylı incelendiğinde, bu sonuçların çalışmanın ilk araştırma probleminde GYÖB ölçeğinden elde edilen sonuçlarla büyük benzerlik taşıdığı görülmektedir. Cinsiyet değişkeni açısından sonuçlar incelendiğinde, kızların erkeklere göre özgeci ve içsel nedenlerden anlamlı olarak daha yüksek düzeyde etkilendiği görülmektedir. Bu sonuç, hem bu çalışma kapsamında elde edilen kızların mesleki geleceklerine yönelik beklentilerinin erkeklerden daha yüksek olması sonucu ile hem de alan yazında yapılan ve kızların öğretmenliği daha çok içsel ve özgeci nedenlerle seçtiğini belirten birçok çalışmayla (Bruinsma ve Jansen, 2010; Çermik ve diğ. 2010; Dağ, 2010; Hellsten ve Pyrtula, 2011; Özsoy ve diğ., 2010; Saban, 2003) uyumludur. Bu çalışmada meslek tercih nedenleri arasında dışsal nedenler puanlarında cinsiyete dayalı bir fark bulunmaması ise, her iki cinsiyetin de dışsal nedenlerden benzer düzeylerde etkilendiğini göstermektedir fakat literatürde bazı dışsal etkenlerin erkeklerde daha baskın olduğunu belirten araştırmacıların (Anılan ve Anılan, 2014; Çermik ve diğ., 2010) bulgularıyla çelişmektedir.

İkinci araştırma problemi için yapılan analizlerde SED değişkeni kategorileri için yapılan karşılaştırmalar sonucunda da, GYÖB puanları analizinde olduğu gibi SED'in meslek tercih nedeni faktörleri açısından anlamlı bir farklılaşma meydana getirmediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerinin SED'lerine göre anlamlı bir farklılaşma göstermediğini belirten araştırmacıların (Buldur ve Bursal, 2015; Bursal ve Buldur, 2013; Kılcan ve diğ., 2014; Özbek, 2007) sonuçlarıyla örtüşmektedir.

İkinci araştırma probleminde incelenen ideal meslek türü bağımsız değişkeni açısından ise ideal mesleği öğretmenlik olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih ederken diğer adaylara göre özgeci ve içsel nedenlerden daha fazla etkilendikleri belirlenmiştir. Diğer taraftan, dışsal nedenlerin etki derecesi açısından, ideal mesleği öğretmenlik olmayan öğretmen adaylarının öğretmenlik tercihlerinde dışsal nedenlerin diğer adaylara kıyasla daha etkili olduğu tespit edilmiştir. İdealindeki meslek öğretmenlik olan katılımcıların öğretmenlik mesleğini; mesleği sevme, topluma hizmet etme, öğretmenliğin kutsal olması gibi özgeci ve içsel nedenlerle tercih etmesi ve bunun yanı sıra idealindeki meslek öğretmenlik olmayan katılımcıların ise öğretmenlik mesleğini; çalışma koşullarının rahat oluşu, aile tavsiyesi, tatillerinin fazla oluşu gibi dışsal

nedenlerle tercih etmeleri beklenen bir sonuçtur. İdeal meslek türü değişkenine göre elde edilen bu sonuçlar, çalışmanın ilk araştırma problemi kapsamında ele alınan ve ideal mesleği öğretmenlik olan adayların diğerlerine kıyasla daha olumlu gelecek beklentileri olması sonucuyla tamamen uyumludur. Ayrıca, ilgili literatürde ideal mesleği öğretmenlik olan öğretmen adaylarının meslek tercihinde daha çok özgeci ve içsel nedenlerin etkili olduğunu, buna karşın ideal mesleği öğretmenlik olmayanların meslek tercihinde ise en önemli etkenlerin dışsal nedenler olduğunu öne süren çalışmalarla (Bruinsma ve Jansen, 2010; Buldur ve Bursal, 2015; Ozturk-Akar, 2012; Özsoy ve diğ., 2010; Üstüner ve diğ., 2009) da paralellik göstermektedir.

Öğretmenlik mesleği tercihinde özgeci, içsel ve dışsal nedenler etki dereceleri puanları, ikinci araştırma probleminde ele alınan bir diğer bağımsız değişken olan anabilim dalı kategorilerine göre karşılaştırıldığında, GYÖB puanları karşılaştırmalarına benzer şekilde sözel ve sayısal içerikli anabilim dalları arasında bazı farklılaşmalar tespit edilmiştir. Örneğin, Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmenliği gibi sözel alanlar programlarındaki adayların özgeci ve içsel nedenler puanları sayısal alanlardaki programlardan (Sınıf, İlköğretim Matematik, Fen Bilgisi) daha yüksek iken, dışsal nedenler puanları açısından ise bu iki anabilim dalı öğrencilerinin en düşük puanlara sahip olduğu belirlenmiştir. Özgeci ve içsel nedenler puanları en düşük grup Fen Bilgisi öğretmen adayları olurken, dışsal nedenler puanları en yüksek olan grup ise diğer bir sayısal program olan İlköğretim Matematik öğretmen adayları olmuştur. İlgili ulusal literatürde henüz bu sonuçların birebir karşılaştırılabileceği kapsama ve verilere sahip bir çalışma yer almamakla beraber, elde edilen bu sonuçlar öğretmenlik meslek tercihlerinin mesleğe yönelik geliştirilen tutumlarla ilişkili olabileceğini göstermektedir. Çünkü bu çalışmanın ilk araştırma probleminde de tartışıldığı üzere, literatürde ilköğretim bölümündeki farklı anabilim dallarından öğretmen adaylarının karşılaştırmalı incelendiği çalışmalarda genel olarak Fen Bilgisi ve İlköğretim Matematik gibi sayısal programlara kıyasla Sosyal Bilgiler öğretmenliği (Aksoy, 2010; Bulut, 2009; Camadan ve Duysak, 2010; Çağlar, 2013; Engin ve Çiçekli-Koç, 2014; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012; Terzi ve Tezci, 2007; Tüfekçi-Aslim, 2013), Türkçe öğretmenliği (Bulut ve Doğar, 2006; Şahin, 2009; Üstüner ve diğ., 2009) ve Okul Öncesi öğretmenliği (Çağlar, 2013; Gökçe ve Sezer, 2012; Gür-Erdoğan ve Zafer-Güneş, 2012; Kesen ve Polat, 2014; Tüfekçi-Aslim, 2013; Ünal ve Şimşek, 2008) programları öğrencileri lehine sonuçlar rapor edilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan üçüncü ve son araştırma probleminde ise öncelikle katılımcıların ÖTNED ölçeğinden elde edilen özgeci, içsel ve dışsal nedenler etki derecelerine ait bağımlı değişken puanları karşılaştırılmış ve bu meslek tercih nedenlerine ait puanlar ile GYÖB ölçeğinden elde edilen mesleki geleceklerine yönelik beklenti puanları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda, her bir bağımlı değişken ortalaması arasında anlamlı farklar olmak üzere, ilköğretim öğretmen adaylarının meslek tercihlerinde etki derecesi sıralamasının en etkiliden başlamak üzere sırasıyla özgeci, içsel ve dışsal nedenler olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerinde en büyük etkinin özgeci nedenler olması sonucu, Türkiye'deki öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerini araştıran çok sayıda çalışmacının (Buldur ve Bursal, 2015; Bursal ve Buldur, 2013; Karadağ, 2012; Kılcan ve diğ., 2014; Ozturk-Akar, 2012; Özsoy ve diğ., 2010; Saban, 2003) sonuçlarıyla uyumlu olmasına karşın, diğer bazı çalışmalarda ise öğretmen adaylarının meslek tercihlerini dışsal nedenlerle yaptıkları öne sürülmektedir (Çetin, 2012; Çevik ve Yiğit,

2009; Hacıömeroğlu ve Şahin-Taşkın, 2010; Ozturk-Akar, 2012; Özsoy ve diğ., 2010; Tüfekçi-Aslım, 2013). Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, literatürün çoğunluğu ile benzer olmasına karşın, literatürdeki bazı çalışmalarla gelişmesinin olası nedenlerinden başlıcası, geçmiş çalışmalarda meslek tercih nedenleri değişkenlerinin incelenme şeklidir. Daha önce yapılan araştırmaların çoğunda meslek tercih nedenleri sadece frekans analizi yoluyla tespit incelenmiştir ve istatistiksel anlamlılığa dayanan herhangi bir karşılaştırma testi yapılmadan kararlar verilmiştir. Bu çalışma kapsamında ise her bir meslek tercih nedeni faktörünün (özgeci, içsel ve dışsal) etki düzeyleri nicel puanlar olarak ölçülmüş ve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu şekilde bir karşılaştırmalı incelemenin gerekçesi ise meslek tercih nedenlerin çok boyutlu olması (Brookhart ve Freeman, 1992; Sinclair, 2008; Watt ve Richardson, 2007; Young, 1995) ve bunun sonucunda her bir boyutun öğretmen adaylarını farklı düzeylerde etkileme olasılığıdır.

Çalışmanın üçüncü araştırma probleminde yapılan korelasyon analizleri sonucunda ilköğretim öğretmen adaylarının geleceğe yönelik beklentilerinin, meslek tercih nedenlerinden özgeci ve içsel nedenlerle pozitif ve dışsal nedenlerle ise çok zayıf kuvvette negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişki analizi sonuçları, çalışmanın birinci ve ikinci araştırma problemlerinden elde edilen sonuçlarla paralellik göstermekte olup, öğretmenlik mesleğini içsel ve özgeci nedenlerle seçen öğretmen adaylarının mesleki gelecek beklentilerinin daha olumlu olacağı, dışsal nedenlerle seçenlerin gelecek beklentilerinde ise benzer bir olumlu etkinin beklenemeyeceği şeklinde yorumlanabilir. Araştırmada elde edilen sonuçlar, özgeci ve içsel meslek tercih nedenlerinin mesleğe yönelik olumlu tutumlarla ilişkili olduğunu belirten ulusal ve uluslararası literatür sonuçlarıyla (Bozdoğan ve diğ. 2007; Bruinsma ve Jansen, 2010; Buldur ve Bursal, 2015; Bursal ve Buldur, 2013; Ozturk-Akar, 2012; Sinclair, 2008; Üstüner ve diğ., 2009) örtüşmektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada ilköğretime kaynaklık eden altı farklı ana bilim dalından (Fen Bilgisi, İlköğretim Matematik, Okul Öncesi, Sınıf, Sosyal Bilgiler ve Türkçe) meydana gelen büyük bir çalışma grubu ile çalışılmış ve ilköğretim öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerinin ve mesleki geleceklerine yönelik beklentilerinin cinsiyet, ideal meslek türü, SED ve ana bilim dalı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının mesleki geleceklerine yönelik beklentilerinin genelde olumlu olduğu ve öğretmenlik mesleğini tercih etmede önem derecesine göre sırasıyla özgeci, içsel ve dışsal etkenlerden etkilendikleri belirlenmiştir.

Çalışma sonucunda öne çıkan önemli bir bulgu, öğretmenlik meslek tercihlerinin geleceğe yönelik beklentilerle ilişki içinde olmasıdır. Öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu gelecek beklentisine ya da diğer bir deyişle mesleğe yönelik olumlu tutuma sahip katılımcıların meslek tercihlerinde özgeci ve içsel nedenlerin baskın olduğu görülmüştür. Sadece bu sonuç bile, öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerini belirlemenin önemini yansıtmaktadır. Bu nedenle, bu çalışma ve benzerlerinden yola çıkarak öğretmen yetiştirme programlarına öğrenci seçiminde ve burada verilen öğretim faaliyetlerinde bu programları ancak içsel motivasyon sahibi öğrencilerin tercih edeceği düzenlemeler üzerinde çalışılması bir öneri olarak sunulabilir.

Çalışmada SED bağımsız değişkeninin hiçbir bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkisinin olmaması, tüm SED'lerdeki öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği

hakkındaki görüşlerinin benzer olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, toplumsal açıdan öğretmenliğe yönelik bakışın sosyal sınıflara bağımlı olmadığını göstermesi bakımından olumlu olmasına karşın, diğer taraftan incelenen bağımlı değişken puanlarında tutarlı olarak cinsiyet değişkeni açısından kızlar ve ana bilim dalı değişkeni açısından Sosyal Bilgiler ve Türkçe öğretmenlikleri gibi sözel kapsamlı programlardaki öğretmen adayları lehine farklılıklar bulunması ilgi çekicidir. Çalışmadan elde edilen bu sonuçların gerekçelerinin daha derinlemesine araştırılabilmesi amacıyla nicel ve nitel yaklaşımların birlikte kullanıldığı karma yöntem araştırma yaklaşımının esas alındığı araştırmalar yapılması önerilebilir.

Bu çalışmada kesitsel bir inceleme yapılması amacıyla öğretmenlik programlarına yeni başlamış olan 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları ile çalışılmıştır. Benzer geniş kapsamlı kesitsel araştırmaların çoğaltulmasının yanında, lisans programları süresinin tümünü kapsayacak biçimde tasarlanacak boylamsal çalışmalarla öğretmen yetiştirme programlarının mesleki geleceğe yönelik beklentiler üzerindeki etkisinin araştırmaların da literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, N. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 35–42.
- Akpınar, E., Yıldız, E. & Ergin, Ö. (2006). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 56–62.
- Aksoy, M. E. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları (Gaziosmanpaşa üniversitesi örneği). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 197–212.
- Aksu, M., Engin-Demir, C., Daloglu, A., Yıldırım, S. & Kiraz, E. (2010). Who are future teachers in Turkey? Characteristics of entering student teachers. *International Journal of Educational Development*, 30 (1), 91–101.
- Anılan, B. & Anılan, H. (2014). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen bilgisi öğretmenliğini seçme nedenleri ve gelecek beklentileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 51–64.
- Aslan, D. & Köksal-Akyol, A. (2006). Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve mesleki benlik saygılarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 51–60.
- Atav, E. & Altunoğlu, B. D. (2013). Meslek ve alan seçiminde motivasyon ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 58–70.
- Aydın, R. & Sağlam, G. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi (Mehmet Akif Ersoy üniversitesi örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 257–294.
- Bastick, T. (2000). Why teacher trainees choose the teaching profession: Comparing trainees in metropolitan and developing countries. *International Review of Education*, 46(3/4), 343–349.
- Baykara-Pehlivan, K. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 151–168.

- Beşoluk, Ş. & Horzum, M. B. (2011). Öğretmen adaylarının meslek bilgisi, alan bilgisi dersleri ve öğretmen olma isteğine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(1), 17–49.
- Bozdoğan, A. E., Aydın, D. & Yıldırım, K. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 83–97.
- Brookhart, S. M. & Freeman, D. J. (1992). Characteristics of entering teacher candidates. *Review of Educational Research*, 62(1), 37–60.
- Bruinsma, M. & Jansen E.P.W.A. (2010). Is the motivation to become a teacher related to pre-service teachers' intentions to remain in the profession? *European Journal of Teacher Education*, 33(2), 185–200.
- Buldur, S. & Bursal, M. (2015). Fen bilgisi öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerinin etki düzeyleri ve mesleki geleceklerine yönelik beklentileri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (NEF-EFMED)*, 9(1), 81–107.
- Bulut, H. & Doğar, Ç. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarının incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 13–27.
- Bulut, İ. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (Dicle ve Fırat üniversitesi örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 13–24.
- Bursal, M. & Buldur, S. (2013). Fen bilgisi öğretmen adayları için öğretmenlik tercih nedenlerini derecelendirme ve geleceğe yönelik beklentiler ölçekleri geliştirme çalışması. *Turkish Journal of Teacher Education*, 2(1), 47–64.
- Camadan, F. & Duysak, A. (2010). Farklı programlardaki öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması: Rize üniversitesi örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 30–42.
- Cox, C. & Carpenter, J. (1989). Improving attitudes toward teaching science and reducing science anxiety through increasing confidence in science ability in inservice elementary school teachers. *Journal of Elementary Science Education*, 1(2), 14–34.
- Çağlar, Ç. (2013). Eğitim fakültesi öğrencilerinin yabancılaşma düzeyleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1497–1513.
- Çapri, B. & Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33–53.
- Çermik, H., Doğan, B. & Şahin, A. (2010). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 201–212.
- Çetin, B. (2012). İlköğretim öğretmen adaylarının profillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(3), 596–610.
- Çetinkaya, Z. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 298–305.
- Çevik, O. & Yiğit, S. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin profillerinin belirlenmesi: Amasya üniversitesi örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(1), 89–106.

- Dağ, E. (2010). *Sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler arasındaki ilişki (İzmir örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.
- Dönmez, C. & Uslu, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 42–63.
- Ekiz, D. (2006). Sınıf öğretmenliği mesleğine yönelen adayların profilleri ve geleceğe yönelik beklentilerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 131–147.
- Engin, G. & Çiçekli-Koç, G. (2014). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Ege Üniversitesi eğitim fakültesi örneği). *Türkiye Sosyal Araştırmalar (TSA) Dergisi*, 18(2), 153–167.
- Eren, B., Çelik, M. & Oğuz, A. (2014). Türkiye’de öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 359–370.
- Eret-Orhan, E. & Ok, A. (2014). Öğretmenlik programlarını kimler tercih ediyor? Adayların giriş özellikleri ve öğretmenliğe yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(4), 75–92.
- Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2003). *How to design and evaluate research in education*. New York, NY: McGrawHill.
- Gökçe, F. & Sezer, G. O. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Uludağ üniversitesi örneği). *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25(1), 1–23.
- Gürbüzürk, O. & Genç, S. Z. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 47–62.
- Gür-Doğan, D. & Zafer-Güneş, D. (2012). Sakarya üniversitesi eğitim fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine karşı tutumları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 51–62.
- Hacıömeroğlu, G. & Şahin-Taşkın, Ç. (2010). Fen bilgisi öğretmenliği ve ortaöğretim fen ve matematik alanları eğitimi bölümü öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 77–90.
- Hellsten, M.L. & Prytula, M.P. (2011). Why teaching? Motivations influencing beginning teachers’ choice of profession and teaching practice. *Research in Higher Education Journal*, 13, 1–19.
- İpek, C., Kahveci, G. & Camadan, F. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine ve okul yöneticiliğine yönelik tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 211–226.
- Kahyaoğlu, M., Tan, Ç. & Kaya, M. F. (2013). İlköğretim öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 225–236.
- Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve öğretmenlik mesleğini tercih nedenleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7(2), 44–66.
- Kayan-Fadlilmula, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Turkish Journal of Education*, 2(4), 55–63.
- Kesen, İ. & Polat, M. (2014). Eğitim fakültesi 4. sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları: Muş Alparslan üniversitesi örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 556–578.

- Kılcan, B., Keçe, M., Çepni O. & Kılınç, A.Ç. (2014). Prospective teachers' reasons for choosing teaching as a profession. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(1), 69–80.
- Kızıлтаş, E., Halmatov, M. & Sarıçam, H. (2012). Okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Ağrı İbrahim Çeçen üniversitesi örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 173–189.
- Kocaarslan, M. (2014). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 46–55.
- Köğce, D., Aydın, M. & Yıldız, C. (2010). Birinci ve dördüncü sınıf matematik öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutumları. *The International Journal of Research in Teacher Education*, 2(1), 2–18.
- Montecinos, C. & Nielsen, L. E. (1997). Gender and cohort differences in university students' decisions to become elementary teacher education majors. *Journal of Teacher Education*, 48, 47–54.
- Murray, B. K. (1988). Profile of the new generation of teachers in the Turkish educational system. *International Review of Education*, 34(1), 5–15.
- Ozturk-Akar, E. (2012). Motivations of Turkish pre-service teachers to choose teaching as a career. *Australian Journal of Teacher Education*, 37(10), 67–84.
- Özbek, R. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde kişisel, ekonomik ve sosyal faktörlerin etkililik derecesine ilişkin algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 145–159.
- Özçakır-Sümen, Ö. & Çağlayan, K. T. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim fakültesinden memnuniyet düzeyleri ve hayal ettikleri eğitim ortamı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 249–272.
- Özsoy, G., Özsoy, S., Özkara, Y. & Memiş, A. D. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih etmelerinde etkili olan faktörler. *İlköğretim Online*, 9(3), 910–921.
- Pektaş, M. & Kamer, S. T. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 829–850.
- Saban, A. (2003). A Turkish profile of prospective elementary school teachers and their views of teaching. *Teaching and Teacher Education*, 19, 829–46.
- Sinclair, C. (2008). Initial and changing student teacher motivation and commitment to teaching. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 36 (2), 79–104.
- Şahin, C. (2009). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 271–286.
- Şahin, İ. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmen istihdamı ve mesleki geleceklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1167–1184.
- Taşdemir, C. (2014). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 91–114.
- Terzi, A. R. & Tezci, E. (2007). Necatibey eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52, 593–614.
- Tüfekçi-Aslim, S. (2013). İlköğretim öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 65–81.

- Uğurlu, C. T. & Polat, S. (2011). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(1), 68–74.
- Uslu, S. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının mesleki benlik saygılarının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 141-160.
- Ünal, E. & Şimşek, S. (2008). İlköğretim bölümü anabilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının mesleki benlik saygılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7(1), 41–52.
- Üstüner, M., Demirtaş, H. & Cömert, M. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (İnönü üniversitesi eğitim fakültesi örneği). *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 140–155.
- Watt, H. M. G. & Richardson, P. W. (2007). Motivational factors influencing teaching as a career choice: Development and validation of the Fit-choice scale. *The Journal of Experimental Education*, 75, 167–202.
- Watt, H. M. G. & Richardson, P. W. (2008). Motivations, perceptions, and aspirations concerning teaching as a career for different types of beginning teachers. *Learning and Instruction*, 18, 408–428.
- Young, B. J. (1995). Career plans and work perceptions of preservice teachers. *Teaching and Teacher Education*, 11, 281–292.
- Yu, Y. & Bieger, G. (2013). Motivations for choosing a teaching career and deciding whether or not to teach in urban settings. *Journal of the European Teacher Education Network*, 8, 62–90.
- Yüce, K., Şahin, E. Y., Koçer, Ö. & Kana, F. (2013). Motivations for choosing teaching as a career a perspective of pre-service teachers from a Turkish context. *Asia Pacific Education Review*, 14, 295–306.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

An important factor in teachers' educational performance is their motivations toward the teaching career, therefore one of the priorities of teacher education researchers should be focusing on this topic. Career choice reasons for teachers have been identified in three categories as; altruistic, intrinsic and extrinsic motivational factors (Bastick, 2000; Bruinsma & Jansen, 2010). Studies in different countries show that the career choice reasons may change due to economic conditions of countries. For example, intrinsic motives would be dominant in developed countries, whereas, extrinsic motives would become more dominant in undeveloped countries (Bastick, 2000; Montecinos & Nielsen, 1997). Studies conducted in Turkey for exploring this topic reported that Turkish teacher candidates usually choose teaching career for altruistic reasons, such as serving to the society (Boz & Boz, 2008; Saban, 2003), for extrinsic reasons, such as job security (Çevik & Yiğit, 2009; Tüfekçi-Aslim, 2013), university entrance-exam score (Ozturk-Akar, 2012; Tüfekçi-Aslim, 2013) and economic factors (Ok & Önkol, 2007).

The vast majority of studies conducted in Turkey on this topic, either focus on a single preservice teacher education program or although their sample consist of preservice teachers from several undergraduate programs, they tend to analyze their sample as a homogenous sample. The number of studies where the preservice teachers from different teaching programs are comparatively analyzed is very limited (Buldur & Bursal, 2015). The number of studies is even more limited where all of the elementary level teaching programs (Science, Elementary Mathematics, Preschool, Primary, Social Sciences and Turkish) are comparatively investigated in the same study.

The research problems investigated in this study are:

- 1- Do future career expectations of elementary level preservice teachers differ by their (i) gender, (ii) socio-economic status (SES), (iii) ideal career and (iv) teacher education program?
- 2- Do impact levels of altruistic, intrinsic and extrinsic career choice reasons of elementary level preservice teachers differ by their (i) gender, (ii) SES, (iii) ideal career and (iv) teacher education program?
- 3- What is the impact level order of altruistic, intrinsic and extrinsic career choice reasons of elementary level preservice teachers and are these career choice reasons related to preservice teachers' future career expectations?

2. Method

This study was designed as a survey study where factorial designs were employed to analyze the effects of independent variables in the same model. The participants were 477 freshman elementary preservice teachers enrolled in 6 teacher education programs (Science, Elementary Mathematics, Preschool, Primary, Social Sciences and Turkish). Data was collected via Teaching Career Selection Reasons Rating Scale, which was designed for determining the impact levels of the preservice teachers' career choice reasons, and Future Expectations Scale (Bursal & Buldur, 2013), which was designed for determining the expectations of preservice teachers about their future teaching career.

Factorial analysis models of 2x3x2x6 have been formed to analyze the main effects and interactions of the participants' gender, SES, pre-university ideal career and preservice teacher education program. Multivariate tests, factorial variance analysis and correlation analysis have been used to investigate the research problems. Also, partial eta-squared effect sizes are calculated for statistically significant test results to further explore the practical significance of the test findings.

3. Findings, Discussion and Results

The findings indicated that the future career expectations of the elementary level preservice teachers significantly differed by participants' gender, teaching program and ideal career type. Based on the factorial ANOVA results for the first research problem, significantly higher future career expectations were found for females than males ($F(1,467)=15.00; p<.01$), for preservice teachers in qualitative (Turkish, Social Sciences) teacher education programs than quantitative (Science, Elementary Mathematics) teacher education programs ($F(5,467)=3.84; p<.01$) and for participants with ideal careers of teaching than those with different ideal careers ($F(1,467)=62.99; p<.01$).

Consistent with the findings of the first research problem, the factorial analyses for the second research problem indicated that the main effects of participants' gender, teaching program, ideal career type had significant main effects on their career choice reasons. Based on the findings of the second research problem, the impact level of the altruistic career choice reasons of female preservice teachers were found to be significantly higher than males ($F(1,467)=5.82; p=.02$). Similarly, the altruistic career choice reasons of participants whose ideal career was teaching were found to be higher than those with ideal careers other than teaching ($F(1,467)=23.80; p<.01$). On the other hand, participants in qualitative content (Turkish, Social Sciences) teacher education programs were also found to have significantly higher altruistic career choice reasons score than participants in quantitative (Science, Elementary Mathematics) teacher education programs ($F(5,467)=4.88; p<.01$).

Similarly, the impact levels of the intrinsic career choice reasons for female preservice teachers, preservice teachers in qualitative (Turkish, Social Sciences) teacher education programs and preservice teachers whose ideal career was teaching were found to be significantly higher than males ($F(1,467)=8.78; p<.01$), preservice teachers in quantitative content (Science, Elementary Mathematics) teacher education programs ($F(5,467)=6.16; p<.01$) and preservice teachers whose ideal careers were other than teaching ($F(1,467)=127.14; p<.01$) respectively. However, the results for the SES variable indicated no significant effect of the SES variable neither on the altruistic career choice reasons ($F(2,467)=0.29; p=.75$), nor on the intrinsic career choice reasons ($F(2,467)=0.32; p=.73$) of elementary level preservice teachers.

Compared to the findings for the differences between the independent variable categories for altruistic and intrinsic career choice reasons, the pattern of differences were almost the opposite for the extrinsic career choice reasons analysis. The impact levels of the extrinsic career choice reasons of participants in quantitative (Elementary Mathematics) teacher education programs and participants whose ideal careers were other than teaching were found to be significantly higher than the extrinsic career choice reasons of those in qualitative (Turkish, Social Sciences) teacher education programs ($F(5,467)=5.35; p<.01$) and participants whose ideal career was teaching ($F(1,467)=5.60; p=.02$).

Consistent with the previous findings for the SES variable, the main effect of SES variable extrinsic career choice reasons of preservice teachers was found to be insignificant ($F(2,467)=1.20$; $p=.30$). Moreover, unlike the findings from altruistic and intrinsic career choice reasons, no significant difference ($F(1,467)=0.13$; $p=.72$) due to gender variable was detected in extrinsic career choice scores.

According to the multivariate tests conducted for answering the third research problem, the order of the impact levels of career choice reasons of elementary level preservice teachers was found to be altruistic, intrinsic and extrinsic factors respectively. Also, while the altruistic ($r=.60$) and intrinsic ($r=.71$) career choice reasons were found to be positively correlated to future career expectations of participants, no significant correlation ($r=-.13$) was calculated between the extrinsic career choice reasons and future career expectations.